

Tentti

- Olko $X_1, X_2, \dots$ riippumattomia samoin jakautuneita satunnaismuuttujia kertymäfunktioilla F siten, että $F(x) = 1 - e^{-x}$ kun $x > 0$. Selvitä jonon $(M_n - d_n)/c_n$ rajajakauma, missä $M_n = \max(X_1, \dots, X_n)$, $c_n = 1$ ja $d_n = \ln n$. (Vihje: Huomaa, että $\lim_{n \rightarrow \infty} (1 + s/n)^n = e^s$.)
- Olko $X_1, X_2, \dots$ riippumattomia samoin jakautuneita satunnaismuuttujia kertymäfunktioilla F , ja merkitään niiden juoksevaa maksimia symbolilla $M_n = \max(X_1, \dots, X_n)$. Mitä voit sanoa rajarvosta $\lim_{n \rightarrow \infty} M_n$? Onko raja-arvo olemassa?
- Olko $X_1, \dots, X_n$ riippumattomia standardin yleistetyn ääriarvojakauman H_ξ mukaan jakautuneita satunnaismuuttujia, missä $\xi > 0$.
  - Näytä, että $M_n = \max(X_1, \dots, X_n)$ noudattaa yleistettyä ääriarvojakaumaa.
  - Määritä vakiot μ , σ ja α siten, että M_n ja $\mu + \sigma Z_\alpha$ ovat samoin jakautuneita, missä Z_α noudattaa standardia Fréchet-jakaumaa muotoparametrilla α .
- Taulukossa 2 esitetään $n = 3$ havaintoa vuosittaisista maksimilämpötiloista kuvitellussa maassa nimeltä Extremistan.
  - Laske havaittujen lämpötilojen empiirinen kertymäfunktio F_n .
  - Oletetaan, että tulevaisuuden vuosittaiset maksimilämpötilat $X_1, X_2, \dots$ ovat riippumattomia kertymäfunktioilla F_n , ja merkitään $L(u) = \min\{i \geq 1 : X_i > u\}$. Laske todennäköisyys $P(L(u) = 3)$ arvolle $u = 50$.
  - Laske paluuaika $E L(u)$ arvolle $u = 99$.

vuosi	°C
2006	1
2007	1
2008	100

Table 2: Vuosittaiset maksimilämpötilat Extremistanissa välillä 2006–2008.

- Selitä, miksi standardi Gumbel-jakauma on tärkeä ääriarvojen tilastotieteessä.
  - Anna esimerkki todennäköisyysjakaumasta, joka kuuluu Gumbel-jakauman maksimaaliseen atraktiojoukkoon.
  - Anna esimerkki todennäköisyysjakaumasta, joka ei kuulu Gumbel-jakauman maksimaaliseen atraktiojoukkoon.

Kaavoja

Standardit ääriarvojakaumafunktiot:

- $\Phi_\alpha(x) = \exp(-x^{-\alpha})$, $x > 0$,
- $\Lambda(x) = \exp(-e^{-x})$,
- $\Psi_\alpha(x) = \exp(-(-x)^\alpha)$, $x \leq 0$.

Standardi yleistetty Pareto-jakaumafunktio:

$$G_\xi(x) = \begin{cases} 1 - (1 + \xi x)^{-1/\xi}, & x \geq 0, \quad \xi > 0, \\ 1 - e^{-x}, & x \geq 0, \quad \xi = 0, \\ 1 - (1 + \xi x)^{-1/\xi}, & 0 \leq x \leq -1/\xi, \quad \xi < 0. \end{cases}$$

Standardi yleistetty ääriarvojakaumafunktio:

$$H_\xi(x) = \begin{cases} \exp\left\{-\left(1 + \xi x\right)^{-1/\xi}\right\}, & 1 + \xi x > 0, \quad \xi \neq 0, \\ \exp\left\{-e^{-x}\right\}, & \xi = 0. \end{cases}$$